

NEUMANN ESZTER*

Társadalmi szolidaritás és otthonoktatás a koronavírus első hullámában

Bevezetés

Tanulmányomban a COVID19 járvány első hullámában az általános és középiskolák fizikai terének bezárása nyomán aktivizálódó civil szervezetekkel, illetve az alulról szerveződő segítségnyújtó kezdeményezésekkel foglalkozom. Az ember által előidézett válsághelyzetekkel, a természeti katasztrófákkal és a járványokkal foglalkozó társadalomtudományi szakirodalom visszatérő megállapítása, hogy ezekben az időszakokban különösen élesen mutatkoznak meg a társadalmak belső feszültségei és ellentmondásai,¹ és új megvilágításba kerülnek a társadalmi egyenlőtlenségek és kirekesztési mechanizmusok.² Elemzésemben elsősorban azzal foglalkozom, hogy az iskolák bezárása kapcsán aktivizálódó szereplők narratíváiban hogyan fogalmazódnak meg ezek a feszültségek és ellentmondások. Először azt vizsgálom, hogy kik és milyen típusú szolidaritási akciókat szerveztek a járvány idején, vagyis hogy hogyan alakult át a járvány első hullámában a közoktatási rendszerhez kapcsolódó szolidaritási mező. A segítő kezdeményezések szervezőivel készült interjúkat több szempontból elemzem. Egyfelől arra voltam kíváncsi, hogy volt-e különbség a régebb óta aktív, illetve az újonnan belépő szereplők között abban, hogy miképpen és kiknek segítettek, milyen egyéni motivációkról számoltak be, és hogy miként képzeltek el a segítséren keresztül elérhető változásokat. Másfelől abból a szempontból elemzem az interjúkat, hogy hogyan helyezik el a saját tevékenységüket a tágabb strukturális, intézményi és politikai viszonyok kontextusában, és hogyan gondolkodnak a segítő tevékenység közéleti-politikai dimenzióiról.³

* A szerző szociológus, a TK Kisebbségkutató Intézet tudományos munkatársa. E-mail: neumann.eszter@tk.hu

¹ Koselleck, Reinhart: *The practice of conceptual history: timing history, spacing concepts*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2002. 243.

² Lupton, Deborah: Contextualising COVID-19: Sociocultural Perspectives on Contagion. In: Lupton, Deborah – Willis, Karen (eds): *The Coronavirus Crisis: Social Perspectives*. London: Routledge, 2021.

³ Rakopoulos, Theodoros: Solidarity: The egalitarian tensions of a bridge-concept. *Social Anthropology*, 2016/2. 24. 142–151.; Feischmidt Margit – Zakariás Ildikó: Jótékonyág és politika. *Politikatudományi Szemle*, 2018/2. 55–83.

Válságok, szolidaritás és az állam iránti bizalom

A váratlanul felmerülő súlyos válsághelyzetek komplex megoldásokat igényelnek az állam részéről, próbára teszik az intézményi kapacitásokat, és felfedik az ellátórendszer gyengeségeit. A koronavírusjárvány esetében természetesen mindennek előtt az állami egészségügyi kapacitások kerültek mérlegre, de az erősen centralizált iskolarendszer esetében szintén élesen mutatkoztak meg az oktatási kormányzat kapacitásai és prioritásai, illetve a rendszer szereplőinek kompetenciái és kiszolgáltatottságai. A szakirodalom szerint amennyiben az állam nem képes megfelelő gyorsasággal reagálni, nem állami szereplők (például civilek, állampolgárok vagy piaci szereplők) vehetik át a kríziskezeléshez kapcsolódó feladatokat.⁴ A krízishelyzetben megjelenő altruista, szolidaritási hullámok kapcsán a horizontális, „proszociális viselkedésekre” összpontosító szerzők⁵ kiemelik, hogy az önzetlen, önszerveződő segítségnyújtás rugalmasabban, hatékonyabban és lényegesen hamarabb képes csillapítani a katasztrófa nyomán megjelenő szükségleteket, mint a hivatalos szervek. Az alábbi elemzésben nem az oktatási kormányzat válságkezelésére (ezt remélhetőleg megteszik mások), hanem a civil illetve alulról szerveződő segítségnyújtásra összpontosítok, a segítők perspektívája és működése azonban sajátos fénytörésben világítja meg az állami intézkedéseket, azok hiányosságait és kudarcait is.

Különösen azokban a válsághelyzetekben, amelyek megoldása az egyének csoportos viselkedésének függvénye, a közpolitikai és intézményi kapacitások kérdése szorosan összefügg azzal, hogy mennyire bíznak az emberek az intézményekben, és milyen mértékű a kormány legitimitása. A járvány első hullámának sikeres hongkongi kezeléséről szóló tanulmányukban Hartley és Jarvis⁶ amellett érvelnek, hogy leegyszerűsítő a válságkezelés kapcsán csupán az állami kapacitásokkal foglalkozni. Hongkong esetében az egészségügyi válsághelyzet megoldásában a „közösségi kapacitások” (community capacity), vagyis a közpolitikai probléma megoldását célzó kollektív cselekvések kulcsszerepet játszottak. Így a járvány első

⁴ Aslomov, Gregory: Natural Disasters and Alternative Modes of Governance: The Role of Social Networks and Crowdsourcing Platforms in Russia. In: Livingston, Steven – Walter-Drop, Gregor (eds.): *Bits and Atoms: Information and Communication Technology in Areas of Limited Statehood*. New York: Oxford University Press, 2014.; Rakopoulos, Theodoros: Solidarity Economy in Contemporary Greece. The solidarity economy in the Greek crisis: Movementality, economic democracy and social reproduction. In: Hart, Keith (ed.): *Economy for and against Democracy*. London and New York: Berghahn, 2015. 161–181.

⁵ Solnit, Rebecca: *A Paradise Built in Hell: The Extraordinary Communities that Arise in Disaster*. New York: Penguin, 2009.; Spear, Roger – Erdi, Gulcin – Parker, Marla A. – Anastasia, Maria: Innovations in citizen response to crises: volunteerism and social mobilization during COVID-19. *Interface*, 2020/1. 21. 383–391.

⁶ Hartley, Kris – Jarvis, Darryl S. L.: Policymaking in a low-trust state: legitimacy, state capacity, and responses to COVID-19 in Hong Kong. *Policy and Society*, 2020/3. 39. 403–423.

hullámában az olyan szolidaritási akciók, amelyeknek nem volt szervezett vezetése, formális szervezeti struktúrája vagy hivatalos pénzügyi, illetve koordinációs erőforrásai, képesek voltak kompenzálni a formális állami kapacitások hiányát a járvánnyal szembeni védekezésben. Ahol az állam iránti állampolgári bizalom alacsony, a közösségi kapacitások fontos szerepet játszhatnak nemcsak az állami feladatok ellátásában, hanem olyan problématerületeken is, amelyekkel az állami közpolitika nem foglalkozik. A hongkongi esetben a közösségi alapú válaszok jóval megelőzték a kormányzat lépéseit, és – ellensúlyozva a késlekedőnek, passzívnak és nem hatékonynak bizonyuló kormányzati intézkedéseket – jelentős szerepet játszottak a járványkezelésben.

Aslomov az autoriter rezsimek válságkezelési stratégiáit és az alulról szerveződő szolidaritás dinamikáit vizsgálta a 2010-es nyugat-oroszországi erdőtüzek és a 2012-es krimszki árvíz példáján keresztül.⁷ Az orosz kormány ezekben az esetekben nem volt megfelelő kapacitása a katasztrófa adekvát kezelésére, ezért a probléma tagadásának stratégiáját választotta. Az állampolgári együttműködések erejét fokozta az a közös tudás, hogy a kormány nemcsak hogy kudarcot vallott a katasztrófa kezelésében, hanem szándékosan hátrította a katasztrófakezelés hiányosságai miatti felelősséget. Aslomov szerint az állam akkor játszhat irányító szerepet a válságkezelésben, hogyha képes összefogni és élére állni a civil kezdeményezéseknek, viszont amennyiben az állami szereplők figyelmen kívül hagyják, vagy éppen korlátozzák a nem állami szereplőket, az hosszabb távon alternatív kormányzási formák és társadalmi rend kialakulásához vezethet. Az alacsony bizalommal és kapacitásokkal rendelkező államok esetében tehát lényeges kérdés, hogy a válsághelyzetre adott alulról szerveződő akciók alternatív rendszerekbe szerveződnek-e, kialakítanak-e rendszerszintű megoldásokat érintő víziókat és a szolidaritáson keresztül egyfajta politikai önértelmezést.

A járványhoz kapcsolódó szolidaritási mezőre különösen jellemző az új digitális megoldások előtérbe kerülése.⁸ Shachar szerint mindezek következtében eluralkodott a praktikus technológiai megoldások fetisizálása („technological solutionism”), és az a tévhit, hogy a társadalmi szükségletek maradéktalanul kielégíthetőek a legfejlettebb infokommunikációs technológiák használata révén.⁹ Szerinte ez a politikai reflexió ellenében hat: a platformosodott szolidaritási hálózatokon sokkal könnyebb a segítőknek reflektálatlanul hagynia a segítő-segített-i viszony politikai vonatkozásait, például olyan súlyos és összetett kérdéseket, mint hogy

⁷ Aslomov, 2014.

⁸ Az oktatási szektorban ráadásul nemcsak a segítség közvetítését, hanem a tanulás folyamatát is alapjaiban hatották át az oktatástechnológiai termékek. A digitális platformok révén megvalósuló piacosodási, privatizálódási folyamatokra számos szerző felhívta a figyelmet.

⁹ Shachar, Itamar: Revisiting solidarity: developing exit strategies from a post-political pandemic. *Society+Space*. July 20th 2020, <https://www.societyandspace.org/articles/revisiting-solidarity-developing-exit-strategies-from-a-post-political-pandemic> (letöltés ideje: 2020. 12. 27.)

mely csoportok maradnak ki a segítségnyújtásból és miért, és hogy a vállalati szektor milyen befolyásra tesz szert a segítői tevékenységek örvén.

Magyarországon a közoktatási alrendszer iránti bizalom évtizedes mélyponton volt a koronavírusjárvány kezdetén. A közbizalom 2012 óta egyre gyengült, az utóbbi években pedig az európai országok között az egyik legalacsonyabb szintű volt. Az OECD összehasonlító adatai szerint¹⁰ míg 2012-ben az oktatási rendszerrel viszonylag elégedettek voltak a megkérdezettek (60%-uk, miközben a kormány-nyal szembeni elégedettség szintje 21%-os volt), addig 2018-ra nőtt a kormánnyal szembeni elégedettség (39%), az oktatási rendszerrel való elégedettség viszont nagyot zuhant (48%). A bizalomvesztésben Kopasz és Boda¹¹ szerint lényeges szerepe volt a 2012-es központosítási reformfolyamat megvalósítási módjának. Ebben a tanulmányban nincs módom részletesebben elemezni az oktatáspolitikai mező dinamikáit a járvány idején, de az eddigi elemzések¹² arra engednek következtetni, hogy miközben a kormányzati kommunikáció erősen törekedett az állampolgárok bizalmának megnyerésére, az oktatási terület háttérbe szorult¹³, és az oktatási rendszer iránti bizalom szintje a vizsgált időszakban tovább csökkenhetett. Az alacsony bizalom szintje jellemzően az állampolgárok alacsony bizonytalanságtűrésével jár együtt,¹⁴ ugyanakkor – a hongkongi példa szerint – a társadalmi szolidaritás motívációinak és céljainak meghatározó háttereként a válsághelyzetben katalizálhatja is a közösségi kapacitásokat.

Az elemzett interjúk

A szolidaritás mint a járvány okozta válságra adott válasz: akciók és diskurzusok című kutatás keretében szolidaritási kezdeményezések szervezőivel 52 félig strukturált online interjú készült (a mintaválasztás eljárásról, annak korlátairól lásd Feischmidt Margit bevezető tanulmányát ebben a számban), ebbe a mintába

¹⁰ Government at a Glance 2018-as adatok: <http://www.oecd.org/gov/gov-at-a-glance-2019-hungary.pdf>

¹¹ Kopasz Mariann – Boda Zsolt: A közoktatás reformja és az oktatási rendszer iránti bizalom. *Educatio*, 27, 2018/4. 548–564.

¹² Mitescu-Manea, Mihaela – Safta-Zecheria, Leyla – Neumann Eszter – Bodrug-Lungu, Valentina – Milenkova, Valentina – Lendzhova, Vladislava: Inequities in first education policy responses to the COVID-19 crisis: A comparative analysis in four Central and East European countries. *European Educational Research Journal*. 2021. (online first megjelenés); Jakab György: IS-KOLA – járvány idején (1. rész). *Iskolakultúra*, 30, 2020/9. 64–76. PDSZ felmérés: <https://nedolgozzyen.hu/2020/06/22/felmeres-a-digitalis-munkarend-az-oktatasi-iranyitas-kudarca/>

¹³ Bartha Attila – Kopasz Mariann – Takács Judit: A populisták jobban csinálják? A koronavírus-járvány közpolitikai tanulságai: járványkezelés az európai liberális és populisták demokráciáiban. In: In: Körösenyi András – Szabó Andrea – Böcskei, Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*, Budapest: Napvilág Kiadó, 2020. 89–108.

¹⁴ Kopasz – Boda, 2018.

tizenöt olyan szerveződés (16 interjú) került be, amelyek az oktatáshoz kapcsolódó tevékenységet végzett. Az alábbiakban azt a tizenhárom interjút elemzem mélyebben, amelyben a szerveződés profiljának lényeges eleme volt a tanulás-tanításhoz kapcsolódó segítő tevékenység (az interjúk listáját lásd a mellékletben). Érdemes megjegyezni, hogy a teljes mintára jellemző a közép- és felső középosztályi, értelmiségi interjúalanyok túlsúlya. A közoktatáshoz kapcsolódó szolidaritási akciók szervezőinek körében még ehhez képest is kiemelkedő a magas kulturális és társadalmi tőkével rendelkezők aránya.

Régi és új aktorok az iskoláztatáshoz kapcsolódó szolidaritási mezőben

A tizenhárom itt elemzett interjú közül kilenc készült a pandémia előtt is aktív civil szervezet programgazdájával: három egyházi humanitárius szervezet vezetőjével, öt olyan civil szervezetek vezetőjével vagy önkéntesével, amelyeknek a fő tevékenysége tanodák működtetése (kettő vidéki nagyvárosban, kettő Budapest agglomerációjában, egy pedig észak-kelet magyarországi falvakban tevékenykedik). Az egyik interjúalany a tanodákat összefogó érdekvédelmi ernyőszervezet tevékenységéről is beszélt. A kilencedik interjú egy közösség-szervező alapítvány koordinátorával készült, amely digitális eszközzadományokat koordináló kampányt indított, ennek a programnak a kedvezményezettjei részben tanodák voltak.

A válsághelyzetben megjelenő új kezdeményezések közül kettőt a versenyszférában dolgozó magánszemélyek informális csoportja indított, egyet pedig egyetemisták hoztak létre. Egy interjú készült a közösségi médiában a szülők és tanárok számára indított csoport adminisztrátoraival. Ezeknek a programoknak a közös vonása, hogy közvetlenül, informálisan szerveződtek, egymáshoz szakmai szálon is kapcsolódó, azonos generációhoz tartozó baráti társaságok indították őket.¹⁵

Régi szereplők, új feladatok

Az általunk elért tanodák egymással rendszeres, szoros szakmai kapcsolatban állnak, ezért sem meglepő, hogy nagyon hasonlóan alkalmazkodtak az új helyzethez. A veszélyhelyzet idején az online térben folytatták a munkájukat, jellemzően kibővítették a tevékenységüket adományok (étel, tisztálkodó szer) osztásával, és azzal szembesültek, hogy a szokásosnál intenzívebben kellett a szoros értelemben

¹⁵ Vö. Mikecz Dániel – Oross Dániel: Hol a szükség, jön a segítség? Politikai részvétel, önkénteskedés a COVID-19-járvány idején. In: Körösi András – Szabó Andrea – Böcskei, Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*, Budapest: Napvilág Kiadó, 2020. 185–200.

vett iskolai feladatokra koncentrálniuk. Az általunk megkeresett tanodák alapelve „békeidőben” az, hogy nem dolgoznak a tanárok keze alá, vagyis nem házi feladatok megoldásával foglalkoznak, hanem készségfejlesztéssel és közösségépítéssel. A karanténidőszakban viszont előtérbe került az iskolai feladatok elvégzésének megtámogatása.

„Nekünk az az alapelvünk, hogy nem az (...) iskola segédcsoportai vagyunk, tehát nem egy leckeagyár vagyunk, régebben használtuk ezt a kifejezést. Tehát proaktívan kommunikáltunk korábban az iskolákkal arról, hogy mi nem arra vagyunk, hogy a házi feladatot elkészítsük, és a dolgozatra felkészítsük őket. Ebben a helyzetben (...) a kollegák... a korábbiakhoz képest így tudatosabban felajánlották az iskolai feladatokban a segítséget, akinek szüksége volt, ezzel élt is, de egyébként a csoportfoglalkozásunkban vittük tovább a saját ügyünket, módszereinket és fókuszainkat, például a szövegértést.” (12.)

Egy kettő-négyhetes átállási időszak alatt találtak megoldást arra, hogy a tanodás gyerekeket digitális eszközökhöz segítsék, és 2020. április elejére elindult az online egyéni mentorálás (két helyen a tanoda és az önkéntesek digitális eszközeit adták ki a családoknak, egy másik tanoda helyi adományozóktól szerzett digitális eszközöket, egy harmadik pedig gyűjtést szervezett; két tanoda jutott eszközökhöz országos adománygyűjtő kampányból). Több tanoda vásárolt, vagy vállalati kapcsolatok révén szerzett mobilinternetes kártyát a gyerekeknek, de folyamatosan problémát jelentett, hogy elfogyott a mobilinternet, összességében azok a gyerekek maradtak sokkal inkább elérhetőek, akiknél szélessávú internet volt az otthonában. Mindegyik interjúalanyunk alapélménye volt a túlterheltség, hiszen a kics csoportos foglalkozásokat egyéniekre szedték szét, és az önkénteseknek minden napszakban készenlétben kellett állniuk a gyerekek megkeresésére. A tanodák ernyőszervezete április elejétől kezdve heti rendszerességgel digitális módszertani csomagot küldött ki a tagok számára. Több tanoda képviselője is említette, hogy azt tervezik, hogy a jövőben többet foglalkoznak majd a digitális kompetenciafejlesztéssel. A karanténidőszak végén a tanodák hamar visszatértek a személyes találkozókhoz, hogy a bukásra álló gyerekekkel intenzíven tudjanak foglalkozni. Az interjú tapasztalataink egybecsengenek a tanodákra fókuszáló kérdőíves kutatás¹⁶ következtetésével, mely szerint a karanténidőszak idején is működő tanodák többségének intenzívebb, rendszeresebb lett a kapcsolata a gyerekekkel és a családokkal, többségüknek megerősödött a szakmai együttműködése az iskolákkal, és közel felük foglalkozott élelmiszeradományok osztásával is.

Egy közösség-szervezéssel foglalkozó civilszervezet digitális eszközök beszerzésére szervezett adománygyűjtő kampányt az alapítvány futó programjaiban

¹⁶ Szűcs Norbert – Fejes József Balázs: *Tanodák véleménye a digitális tanrendre való átállásról*. Taodaplatform. Munkaanyag, 2020.

dolgozó közösségi mentor-szakemberek ötlete nyomán. A projekt kezdetén azt tervezték, hogy vállalatoktól szereznek használható, de leselejtezett eszközöket, azonban hamar kiderült, hogy a cégek saját munkatársaik körében osztották szét az eszközeiket. Problémát jelentett az internethozzáférés biztosítása is: amikor nagy telekommunikációs cégekhez fordultak internetes feltöltő kártyáért, akkor a cégek azzal utasították el őket, hogy a kormány szervezésében már segítenek. Visszatekintve a koordinátor elhibázott döntésnek tartja, hogy dologi adománygyűjtésre alapozták a segítő akciót, mert a számítógépadományok átnézése, szoftverekkel való felszerelése rengeteg energiájába került az önkénteseknek. Látna az adományozó kedv általános megugrását, egyszerűbb és hatékonyabb lett volna az adománygyűjtésre koncentrálni. További nehézséget jelentett, hogy a megnövekedett piaci kereslet miatt nagyon nehéz volt beszerezni a digitális eszközöket. Mindezek miatt az adományok kiosztása a vártnál lassabban történt. Az adománygyűjtő kampányt összességében mégis sikeresen zárták, május végére tizenkilenc településen 350 hátrányos helyzetű gyerekek juttattak digitális eszközöket.

A civil szervezetek mellett három egyházi kötődésű karitatív szervezetet is megkerestünk. Két nagy múltú szeretetszolgálat a Humanitárius Koordinációs Tanács tagjaként részt vett az állami csatornákon beérkező adományok koordinálásában.¹⁷ A szeretetszolgálatok kapacitásainak legnagyobb részét az kötötte le, hogy a saját szociális intézményhálózatuk működését a járványhelyzethez igazítsák, de emellett mindkét szervezet létrehozott egy olyan önkénteseket párosító online platformot, ahol a mentorálást igénylő diákok és a kortárs mentorok találhatnak egymásra (az egyik programban közel 300 tanulópár tanult együtt). Emellett az egyik szeretetszolgálat megszervezte a saját iskolahálózatában tanuló középiskolás diákok digitális eszközellátását, valamint az általános iskolások számára a papíralapú feladatok kiosztását, illetve kiscsoportos személyes mentorálásukat. A harmadik szeretetszolgálat, amely lényegesen kisebb kapacitásokkal rendelkezik, a segélycsomagok osztása mellett egy digitális eszközadományozási programot indított el, amelyben összesen kb. 30 laptopot adományoztak iskolának azzal a feltétellel, hogy azokat kölcsönszerződés keretében továbbadják rászoruló családoknak.

¹⁷ Állami kezdeményezésben két felületen indult adománygyűjtés a digitális munkarend támogatására. Egyfelől az operatív törzs által koordinált segítségnyújtásnak.hu oldalon gyűjtötték a pénzbeli és természetbeni felajánlásokat, ezeknek az adományoknak koordinációját a Nemzeti Humanitárius Koordinációs Tanácsban részt vevő karitatív szervezetek végezték. Másfelől az ITM Digitális Összefogás akciójába csatlakoztak be a legnagyobb telekommunikációs cégek. A digitális eszközellátással foglalkozó interjúalanyaink (18. és 38.) szerint a probléma a telekommunikációs cégek bevonódásával az, hogy nem célzottan, hanem univerzálisan terítik a segítséget, például minden felhasználónak juttatnak ingyenes adatmennyiséget, ami a társadalom nagy részének szinte fel se tűnik, a rászoruló családoknak viszont korántsem elégséges.

Új szereplők

Négy új kezdeményezésről készítettünk interjút. Az egyiket egy számítógépek felújításával foglalkozó cég tulajdonosa 5-6 ismerősével összefogva szervezte meg azzal a céllal, hogy iskoláknak asztali számítógépeket juttassanak el, amiket azok kölcsönszerződés keretében adnak tovább családoknak.(38.) „Magánembereként” egy transznacionális civil szervezet magyarországi szervezetével társultak a projekt megvalósítására, az iskolák kiválasztása a szervezet korábbi kapcsolat-hálóján keresztül történt. Májusig, a projekt lezárásáig majdnem 40 iskola kapott eszközadományt. A fenti szeretetszolgálat vezetőjéhez hasonlóan a projekt alapítója fontosnak tartotta, hogy az adományozott eszközöknek hosszabb utóélete legyen, és erre az iskolákat, és nem közvetlenül a családokat célzó adományozásban látta a garanciát.

Három olyan program szervezőjével beszélünk, amelyek elsődleges célja a távoktatás, a digitális átállás tartalmi és technikai támogatása volt. Az egyik projektet (47.) egy magas beosztású, start-up vállalkozásokkal foglalkozó stratégiai tanácsadó hozta létre a karantén első napjaiban, megmozgatva az összeköttetéseit a hazai IT, start-up és telekommunikációs szektor felsővezetői rétegében. Először ez a csapat is digitális szoftverek és eszközadományok gyűjtésére gondolt, de aztán úgy döntöttek, hogy megkérik az UX designnal foglalkozó szakember-ismerőseiket, hogy készítsenek igényfelmérést a segítség megalapozására. A 700 iskola bevonásával készített felmérés tanulsága az volt, hogy hiába adnak „halat, hogyha nincs háló” (47.): számítástechnikai szakmai és digitális pedagógiai módszertani támogatásra van a legnagyobb szüksége az iskoláknak, a diákoknak és a szülőknek. Néhány hét leforgása alatt 300 önkéntes csatlakozott a projekthez, kialakítottak egy tudásmegosztó platformot, ahol a digitális átállással kapcsolatos kérdésekre szakemberek válaszoltak, és koordinálták a beérkező felajánlásokat és igényeket az állami csatornák és a telekommunikációs cégek felé. Emellett oktatóvideókat készítettek a legnépszerűbb applikációk és programok használatáról, és digitális tananyagokat állítottak össze sajátos nevelési igényű gyerekek számára. A kezdeti tervek ellenére úgy tűnik, hogy a programnak a pandémia további hullámaiban nem volt folytatása.

A több mint 80 000 tagot számláló Facebook-csoport adminisztrátoraival készült interjú (48.) elsősorban a közösségi platformok működési dinamikájába engedett betekintést. A csoportot egy hirtelen ötlet nyomán egy digitális oktatással foglalkozó pedagógiai szakújságíró hozta létre, de az adminisztráció feladatait hamar továbbadta két ismerősének, egy webshop-üzemeltetéssel foglalkozó tanító-fejlesztőpedagógusnak és egy tudományelmélettel foglalkozó egyetemi oktatónak. Becslésük szerint a csoport tagságának 70%-a szülő és 30%-a tanár, de a tanárok jóval aktívabbak voltak. Hamar rájöttek, hogy a beszélgetéseket úgy lehet fókuszáltan mederben tartani, hogyha minden belépőt és bejegyzést ellenőriznek,

és a beszélgetéseket szigorúan moderálják. Ez az adminisztrációs tevékenység a csúcsponton napi 6-8 órás elfoglaltságot jelentett. A csoport bölcsességét összegyűjtve tudásbázist készítettek, ahol utána lehet nézni a gyakran felmerülő kérdéseknek, és megosztják egyes tagok írásait is. A csoport továbbra is nagy aktivitással működik, és a digitális oktatással kapcsolatos pedagógiai reflexió egyik fontos színterévé vált.

A negyedik projektet (49.) egyetemisták szervezték, esetükben a szervezői mag már korábban is együtt dolgozott egy általános és középiskolásoknak szervezett tudománynpszerűsítő programsorozaton. Egyikük a fenti Facebook-csoportba írt bejegyzést, hogy megtudakolja, hogy egyetemistákként hogyan tudnának segíteni. A válaszok nyomán egy „online digitális tudástár” létrehozásán (tananyagok, szoftver-tutorialok, számonkérési eszközök és feladatlapok) kezdtek dolgozni. A projektbe hamarosan 3–400 önkéntes kapcsolódott be, akiket egy profi start-up mintájára koordináltak. Később bővült a tevékenységük: az érettségi idején online kibeszélőt tartottak, pályaaorientációs videósorozatot készítettek, nyáron pedig táborokat szerveztek. Számos oktatási start-up vállalkozással, illetve telekommunikációs céggel is együttműködtek. Az első hullámot követően tovább bővült a tevékenységi körük és stabil szervezetté nőtte ki magát az ad hoc kezdeményezés.

A szolidaritási akciók mögötti személyes motivációs narratívák¹⁸

Az interjú narratívákat a segítség motivációi szerint típusokba soroltuk (lásd a mellékletet). Az alacsony elemszám természetesen nem tesz lehetővé messzemenő következtetéseket, viszont a leíró statisztikákból kirajzolódó mintázatok támpontot adhatnak az interjúk elemzéséhez. A szolidaritási akciók szervezőinek személyes motivációs narratíváinak elemzésében elsősorban arra összpontosítok, hogy milyen esetekben és miként kapcsolódik össze a segítség a társadalmi reflexióval.¹⁹

A segítői motivációk elemzésének legfontosabb eredménye az, hogy a hat régebb óta működő, nem egyházi kötődésű civil szervezet képviselőinek elbeszélésében a *strukturális egyenlőtlenség és igazságtalanság* narratívája volt a meghatározó (4/6 esetben), miközben ez a motiváció sem az egyházi karitatív szervezetek esetében, sem az új oktatási kezdeményezések szervezőinek esetében nem jelent meg. A kilenc régi kezdeményezés esetében a *professzionális segítség* narratívája ugyancsak hangsúlyos (5/9 eset) volt, három narratívában jelent meg az *általános életörténeti érintettség*, és egy-egy esetben a *társadalmi pozícióból fakadó felelősségvállalás*. Négy esetben a *morális, általános értékvezérelt segítség* keretezte

¹⁸ A jótékonyssággal kapcsolatos személyes motivációs narratíváik elméleti hátterét valamint a motivációs narratívákból alkotott kódolási tipológiánkat Feischmidt tanulmánya mutatja be ebben a számban.

¹⁹ Az interjúkódjaink szerint: a *strukturális egyenlőtlenség és igazságtalanság*, valamint a *társadalmi pozícióból fakadó felelősségvállalás* motivációja.

az elbeszélést, talán nem meglepő, hogy mindegyik karitatív szervezet vezetői elbeszélésében megjelent ez a motiváció. Az új oktatási kezdeményezések szervezőinek elbeszélésében az *általános élettörténeti* és a *professzionális* motiváció volt a leginkább jellemző (mindkét típusnál 3/4 esetben), de két-két esetben megjelent a *társadalmi pozícióból fakadó felelősségvállalás* és a *morális, általános értékvezérelt* segítői motiváció is.

A régi, nem egyházi kötődésű civil narratívákban központi szerepet játszott a társadalmi reflexió, a segítő szándék szorosan összekapcsolódott a strukturális egyenlőtlenség észlelésével. Feischmidt Margit a bevezető tanulmányban közléti vagy politikai szolidaritásnak nevezi ezt a markánsan elkülöníthető motivációs típust.

A szegregátumok számára eszkozádományokat gyűjtő kampány koordinátorának narratívájában a strukturális egyenlőtlenségek csökkentése és a társadalmi pozícióból fakadó büntudat egyszerre jelent meg:

„...engem úgy alapvetően nagyon zavarnak a társadalmi egyenlőtlenségek, (...) és amikor így ez az egész dolog történt, akkor így éreztem azt, hogy... hogy hát most még jobban, így gyakorlatilag ezek az egyenlőtlenségek felnagyulnak, és nekem tök nagy lelkiismeret-furdalásom az újlipótvárosi lakásomban, békességben üldögélve, hogy nem teszek semmit... (...) gondolkodtam, hogy mihez lehet így csatlakozni, nem nagyon láttam ilyet, és ezért, hát ez gyakorlatilag felmerült a munkahelyemen, ezért igazából ez így adta magát, és amikor elkezdtek róla levelezni, akkor azért nagyon vacilláltam, hogy ebbe beleálljak-e vagy sem, de láttam, hogy végülis nélkülem nem fog összejönni.” (18.)

A tanodai önkéntes a szegregátumban élő gyerekek mentorálását a személyiségét és társadalomismeretét formáló értékes tapasztalatként éli meg:

„... azt éreztem, hogy ez egy nagyon jó tapasztalat lenne nekem, meg ha tudok visszaadni olyat, amit én kaptam, és mások nem, az tök jó. (...) én szociológiát tanulok, és az, amiről ott tanulok, azt én így láttam a saját szememmel, és ez tényleg nagyon-nagyon jó, és... és ez számomra már természetes, hogy ezekről a dolgokról tudok, de aztán hogy ha beszélgetek akár valamilyen kortársammal, akiknek ez nem evidens, látom azt, hogy az emberek tényleg mennyire nincsenek tisztában a valós körülményekkel ebben az országban. (...) És tényleg, nagyon fontosnak tartom az ilyen első kézből származó tapasztalatokat, mert most tanulhatok a szegregációról, ha tényleg nem láttam még egy... igen. Meg azt érzem, hogy sokkal érzékenyebben tudok ilyen kérdésekre reagálni, és véleményét formálni, mint mondjuk a szüleim. Tehát akár bármilyen etnikai vagy, ha ilyen kérdéseket érintő kérdésekben úgy érzem, hogy kicsit nagyobb rálátásom lett, ezért tök jó.” (44.)

Az egyházi humanitárius szervezetek vezetői viszonylag szűkszavúan beszéltek a személyes motivációikról. Ezekből a narratívákban az intézményfenntartásban és önkéntes koordinálásban tapasztalt szociális szakember professzionális szemlélete és a személyes keresztény elköteleződés motivációja volt meghatározó:

„...én azt gondolom, hogy az Isten énám, vagy miránk, mint család bízott feladatokat, lehetőségeket, amikbe nekünk be kell lépnünk. És ez a mostani helyzet abszolút egy ilyen volt. Próbáltunk abszolút ilyen irányba menni, hogy megkeressük, megtaláljuk azokat a lehetőségeket, amikkel segíthetünk.” (31.)

A négy új segítői narratívának közös vonása az a meggyőződés, hogy ők valami olyan – a digitális kommunikációval összefüggő – speciális szaktudás, hozzáértés birtokában vannak, amely különösképpen alkalmassá teszi őket a válsághelyzetben felmerülő problémák hatékony csillapítására. A Facebook-csoport adminisztrátora például arról beszélt, hogy ő maga autodidakta módon tanult meg programozni, gyakorlatot szerzett a honlapkészítésben, és a Facebook-csoportok működéséről is nagy tapasztalata van. Számára fontos cél ezeknek az ismereteknek az átadása. Az informatikai eszközök felújításával foglalkozó vállalkozás vezetője szintén a szakmai rátermettségét emelte ki:

„...én tudtam, hogy vannak kapacitásaink, tudtam, hogy megvan a know-how-nk, megvan a kapcsolatrendszerünk, kicsit magam ellen dolgoztam, mert én nekem nem volt karanténidőszakom, én nem ültem otthon és sütöttem kenyeret, hanem ezen dolgoztunk ezalatt az idő alatt. (...) Itt nekem azért is volt ez kézenfekvő, hogy nem az orvosoknak fogok főzni, vagy... maszkot fogok otthon varrni, mert azt gondoltam, hogy olyanban tudok segíteni leginkább, amihez értek, és ahol én tudok úgy segíteni, hogy tudom, hogy az valóban a lehető leghatékonyabb segítség lesz. Tehát nekem van logisztikai eszközöm, teherautóm, szakembergárdám, raktáram, minden olyanom, ami kellett ahhoz, hogy... hogy ezeket a random adományokat összegyűjtsük, megnézzük, átnézzük, felújítsuk, előkészítsük, aztán kiszállítjuk, úgyhogy én ezt a dolgot adtam, ezt a dolgot tudtam hozzárakni.” (38.)

Az új segítői narratívákban központi helyen jelent meg a segítség hatékony megszervezésének kérdése. Három új, hálózatos szerveződő segítői kezdeményezésben az önkéntesek munkájának megszervezéséhez vállalati menedzsment-eszközöket, a start-up szektorban használt szervezetépítési technológiákat kölcsönöztek, a létrehozott virtuális felületek pedig a kereslet és kínálat között közvetítő platformok logikáját követik.²⁰ A tudásmegosztó platformot szervező vállalati stra-

²⁰ A koronavírussal kapcsolatos szolidaritási kezdeményezések hálózatos szerveződéséről és ennek összefonódásairól a pici szektorral bővebben I. Shachar, 2020.

tégiai tanácsadó megfogalmazta azt a várakozását is, hogy ezek a munkaszervezési technológiák a segítség tapasztalatán keresztül átszivároghatnak az állami intézményrendszerbe:

„Lényegében azalatt a 100 nap alatt, (...) kialakítottunk egy tudásmegosztó felületet, ahol... kérdéseket tehetek fel szülők, tanárok, diákok, és ezekre adtunk szakértőkön keresztül válaszokat. Egy segítőrendszert, ahol minden olyan iskolának, intézménynek, aki... segítséget kért, kijelöltünk egy digitális segítőt, aki egy ilyen, mint ahogy az mondjuk az IT-ben a support feladatot ellátó munkatárs, közvetlenül segített az intézménynek. Ennek az egyik az erőforrás oka volt, ami miatt ezt választottuk, a másik pedig, hogy edukáljuk az intézményeket arra, hogy létezik ilyenfajta megoldás, hogy nem mindenfelé rohagálnak problémák megoldása iránt, hanem egykapus kommunikációban... az ilyen jellegű problémáikat. És erre kialakítottunk egy workflow-t, hogy az a munkatárs, aki nem tudta megadni a választ, az a belső tudástárból hogyan tudja ezt elérni. Több száz ilyen lezajlott segítség után odáig jutottunk, hogy kialakult az a működési mechanizmus, hogy hogyan tudunk így önkéntesként segíteni.” (48.)

A segítség elképzelt társadalmi hatása és az állam problémakezelésének értékelése

A segítség elképzelt társadalmi hatásai között az összes interjúban megemlézték a probléma enyhítésének vagy gyakorlati megoldásának a célját (a teljes korpusz 52 interjújából 43 interjúban jelent meg ez a cél). A régi, nem egyházi civil és az új aktorok nagyon hasonló dimenziókban beszéltek el a segítség céljait. Mindkét esetben hangsúlyosan megjelent az állam, a kormány problémakezelésével kapcsolatos állásfoglalás (a régiek esetében 4/6 esetben és az összes új aktor narratívájában), illetve a társadalmi változás célja az intézményekre vagy struktúrára való hatással (a régiek esetében 4/6 eset, az újak esetében 2/4 eset). Az oktatási témájú interjúkban a teljes mintához képest is felülreprezentáltak voltak ezek a témakörök, az állami problémakezeléssel kapcsolatos állásfoglalás az interjúk 8/13 interjújában, a társadalmi változás célja pedig 4/13 interjúban jelent meg. Ezek a szervezeti célok viszont az egyházi karitatív szervezetek esetében egyáltalán nem jelentek meg.²¹ Emellett a társadalmi változás elérése mások cselekvésén, önkénteseken keresztül (a régi, nem egyházi civileknél három esetben, az egyházi karitatív szervezeteknél két esetben), illetve attitűdök szintjén (a régi nem egyházi civileknél két esetben, a karitatív szervezetek mindegyikénél, az új aktoroknál egy esetben) jelent meg.

²¹ Ez önmagában nem meglepő, hiszen a társadalomtörténet tanúsága szerint a karitatív szervezetek sohasem foglalkoztak a status quo, illetve a hatalmi viszonyok megkérdőjelezésével.

A társadalmi hatással kapcsolatos célkitűzésekben tehát a törésvonal az egyházi karitatív szervezetek és a többi segítő kezdeményezés között húzódik. A szeretet-szolgálatok vezetői a járványhelyzetet a humanitárius katasztrófákhoz hasonlították, amelyben a katasztrófahelyzetekről nagy tudással és tapasztalattal rendelkező karitatív szervezetek feladata az, hogy az egyéni szükségleteket kielégítsék, miközben az állam a strukturális megoldásokon dolgozik:

„...ilyen orbitális katasztrófa helyzetben a karitatív szervezeteknek különleges szerepe van. Egyrészt egy nagyon erős társadalmi bizalom van a karitatív szervezetek felé, és (...) ilyenkor az államnak a figyelme, és ebbe értsünk bele minden állami szervet, nemcsak kormányzatot, hanem önkormányzatot és mindenki mást is, (...) tehát nem tud az egyedi esetekre fókuszálni, tehát ilyenkor inkább az a cél, hogy a tömeges problémákra megoldásokat minél gyorsabban és hatékonyabban megtalálja.” (7.)

A két nagy egyházi karitatív szervezet a Humanitárius Koordinációs Tanács tagjaként az állami válságkezelés tevékeny részese volt, az állami adománygyűjtés koordinációjában fontos szerepet vállaltak. Egyik interjúalanyunknak (7.) az volt a tapasztalata, hogy a „megbeszélős szerep”-pel szemben előtérbe került az állam felügyeleti, „utasításos szerepe”, ennek ellenére intenzív volt a kommunikáció a tárcákkal, különösen a szociális és egészségügyi szaktárcák kértek tőlük rendszeres visszajelzést, ami alapján korrigálták is a válságkezelést. A szervezeti misszió elbeszélésében a társadalmi attitűdformálás célját hangsúlyozták, amely a segítség nyomán a segítőben és a segítettben egyaránt végbemegegy. Magukat közvetítő szerepbe helyezték az adományozók, az önkéntesek és a rászorulóik között, miközben a strukturális egyenlőtlenségeket az egyéni felelősségek és az egyének közti szolidaritás szintjén értelmezték:

„... ezt nem lehet rávarni a kormányra egyértelműen. Nem lehet rávarni a civilekre. Itt ebben azt gondolom, hogy mindenkinek része van. Most ezen lehet vitatkozni, hogy ebben a helyzetben a kormány intézkedései mennyire voltak jók, hasznosak... De azt gondolom, hogy alapvetően ez mindenkinek a felelőssége. Ez egy közös felelősségünk, ami valamilyen szinten azért mindenkit érint...” (31.)

A régi, nem egyházi civilek és az új szereplők egyaránt kritikusak voltak az oktatási kormányzat válságkezelésével kapcsolatban. A Facebook-csoport egyik adminisztrátora szerint pontosan azért volt akkora igény a csoportjukra, mert a pedagógusok nem kaptak segítséget az oktatásirányítástól. Mivel „felülről” nem érkezett sem utasítás, sem segítség, az egész oktatási rendszer bizonytalan, tehetetlen állapotba került. Ebbe a vákuumba léptek be az alulról jövő szerveződések:

„...már alapvetően a legelején volt az a probléma, hogy... nem zárjuk be az iskolát, és aztán hirtelen mégiscsak bezárjuk. Ugye ez a bizonytalanság, amikor még saját maguk sem tudják eldönteni, hogy mit akarnak, az... egy rendszernek a tettein, ha már nem tudják, mit akarnak, akkor az összes többi alatta lévő ember, aki a rendszerben van, ott az mind bizonytalan. És ugye ez... alapjában véve, ez így indult. (...) A másik probléma pedig az, hogy az iskolavezetők... (...) néhány... kivétellel nem mertek úgy lépni az első néhány napban, hogy... tehát nem merték a kezdeményezést úgy magukhoz venni, hanem várták ugye a... központoktól a... az utasítást, merthogy nehogy az legyen, hogy valami olyat csinálnak, ami ott feljebb nem tetszik. (...) És akkor... alulról kezdett el ez, ez a pedagógusok szerveződni, hogy akkor hát holnap meg kell tartani az órát, úristen, hogy csinálja, és akkor mindenki elkezdett kapkodni. (47)

A digitális szegénység problémájával foglalkozó szereplők azt hangsúlyozták, hogy néhány helyszínen ugyan átvették az állam feladatát, (és ez nagyon komoly felelősséggel is jár), de a szűk erőforrásokkal rendelkező civil szereplők nem helyettesíthetik az állami közpolitikát és a strukturális beavatkozásokat:

„...lényegében ez az üzenet, hogy mi ezt most krízisszinten megteesszük, hogy ne éhezzenek az emberek, de ezzel fel is akarjuk hívni arra a figyelmet, hogy hányan vannak kiszolgáltatott helyzetben, és hogy mennyire csalóka az a kép a társadalomról, amit a többség gondol, vagy amit a kormány üzen. És, hogy egyik a napról a másikra kerülnek még kiszolgáltatottabb helyzetbe, hogy ha nincsen valamilyen biztos jövedelem, vagy nincsenek jobb anyagi helyzetben ahhoz képest, hogy most voltak, és hogy ez igazából az állam feladata. Hogy erre valamilyen választ adjon.” (4.)

„...amit mi csinálunk, az alapvetően az államnak lenne a feladata. (...) ... a Rétvári Benke lenyilatkozta a Magyar Nemzetben, hogy kilencvennégy millió forintnyi eszköz benn van a Klebelsberg Kunóban, tehát hogy mindenkinek juthat eszköz! (...) ... nyilvánvalóan ez hazugság. El kellett volna kezdeni, hát erre valamit, mind az internet hozzáférésre kigondolni valamit, mind pedig az, hogy eszközökhöz juttatni a gyerekeket. Tehát hogy ezt nem tudom, az állam feladata, tehát hogy én most itt párszáz dolgot csinállok, meg a másik gyűjtés is mondjuk kétszáz-háromszáz gyerekhez eljuttat, ez igazából nem egy mennyiség.” (18.)

Azok a leszakadó települések viszont teljesen magukra maradtak a bajban, ahova a civil segítők nem voltak már korábban beágyazódva.

A régi, nem egyházi civil szervezetek és az újonnan belépő aktorok narratívái más aspektusban különböznek. Ahogy fentebb említettem, mindkét szereplőtípus kritikus volt a kormányzati felelősségvállalással kapcsolatban, de abban már különböztek, hogy a segítő tevékenységet politikai cselekvésnek gondolták-e el. Az új feladatokat felvállaló régi, nem egyházi aktorok narratíváiban a rendszerszintű

állami segítségnyújtás és a felelősségvállalás hiányának tapasztalata,²² az oktatási rendszer kritikája, az egyéni motivációk, valamint a segítő tevékenység mikéntje és céljai szervesen összekapcsolódnak.²³

„...beszélünk arról, hogy digitális oktatás, ami nincs. Még a középosztálybeliek számára se mindig van, de, hogy ezeknek a gyerekeknek ahol nincsen egy bármilyen civil szervezet körülöttük, egy tanodával, esélyük nincsen arra, hogy bármennyire is ebbe bekapcsolódjanak. Ez egy nagyon komoly felelősség és probléma.” (32.)

Számukra a segítő cselekvés egyfajta politikai állásfoglalás is.²⁴ Ezekben az elbeszélésekben a járványhelyzet nem különleges állapotként, hanem olyan eseményként jelenik meg, amelyben a létező egyenlőtlenségek új fénytörésben, hatványozottabban mutatkoznak meg.

„...ami itt felerősödött, (...) az ugyanaz, ami mindig van. És mondjuk én a falnak mentem attól, hogy egy hónapon keresztül mindenki azt kérdezte tőlem, ugye az újságírók, meg mindenki, hogy tényleg rettenetes és tényleg izé, nem tudom mi, szenvednek az emberek. Mondom, nem. Ugyanaz van, mint mindig. Tehát, hogy ezek az emberek ugyanúgy napról napra éltek most is, mint előtte. A gyerekek ugyanúgy nem jutottak hozzá a minőségi oktatáshoz, mint előtte.” (51.)

A hat civil szereplő közül négyen megszólaltak az oktatásügyi nyilvánosságban is, részt vettek egy nyílt levél megfogalmazásában, amiben arra szólították fel az oktatási kormányzatot, hogy dolgozzon ki válságkezelő akciótervet és rendszer szintű megoldásokat a digitális oktatásból kimaradó tanulók támogatására.²⁵ A válságkezelés hiányosságaiért vagy tévedéseiért elsősorban az oktatási kormányzatot teszik felelőssé.

Miközben az újonnan belépő szereplők is evidenciaként beszélnek az oktatási egyenlőtlenségekről, ezek a projektek nem a hátrányos helyzetű és roma gyerekeket célozzák, hanem egy sokkal általánosabb célcsoport lebeg a szemük előtt. Ennek részben az az oka, hogy magát a problémát is sokkal szélesebb réteget érintő problémának gondolják. A számítógépes adománygyűjtést szervező vállalkozó fogalmazott így:

²² Egy összehasonlító kutatásban (Mitescu-Manea et al., 2021) azt találtuk, hogy a hibrid oktatás kontextusában sérülékennyé váló csoportok közül a magyar kormányzati dokumentumok és intézkedések kizárólag a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók oktatásával foglalkoztak. A digitális szegénység problémakörét civil szervezetek és szakértők fogalmazták meg az oktatásügyi nyilvánosságban.

²³ Ezt a narratív típust nevezi Feischmidt Margit bevezető tanulmányában politikai szolidaritásnak.

²⁴ A politika jótékonyágba való fordulásáról I. Feischmidt – Zakariás, 2018.

²⁵ <https://szabad.ahang.hu/petitions/tavolrol-sem-tavoktatás-1> (Letöltés ideje: 2021. február 17.)

„...ez a szituáció egyáltalán nem egy három h-s probléma volt, mint sokszor, hanem gyakorlatilag minden egyes budapesti bérházban is találhattunk volna olyan ajtót, ami mögött van egy család, aki küzd ezzel a problémával. Egyáltalán nincs felkészülve a társadalom arra, hogy minden gyereknek legyen otthon egy eszköze, amin ő tud tanulni.” (38.)

Másrészt reálisan felmérték, hogy az online platformokhoz, amelyeken módszertani és technikai segítséget nyújtottak az iskolák, a pedagógusok és a szülők széles körének, nem is férhetnek hozzá azok, akiknek nincs internetes hozzáféréjük, vagy nem érintettek a digitális oktatásban:

„Azt tapasztaltuk – ez a saját számításunk, és ez biztos, hogy téves, meg biztos, hogy a kormányzat mást kommunikál, de [az iskoláknak] nagyjából a felében vagy semmilyen távoktatás nem történt, vagy csak az adminisztratív része történt meg. A másik fele volt az, akivel mi foglalkozni tudtunk. Tehát a tavaszi időszakban azokkal, akik vagy minket sem kerestek meg, vagy mi nem értük őket el, vagy azt a döntést hozta az intézmény, hogy lényegében nem tudja távoktatás jelleggel oktatni a gyerekeket, ott ugye mi nem tudtunk segíteni, a fennmaradó résznél pedig hát mi úgy voltunk vele, hogy akivel tudunk, azokkal foglalkozunk.” (48.)

„...erre mi is viszonylag hamar rájöttünk, hogy sokaknak nagy segítség, amit csinálunk, de hogy ha van olyan háztartás, ahol jó esetben mondjuk áram még van, de mondjuk számítógép vagy tablet már nincs, vagy van három gyerek, és egy számítógép, akkor nekik mi keveset fogunk segíteni.” (49.)

Az új szereplők narratíváiban a kormány válságkezelésének kritikája kevésbé hangsúlyos, volt olyan interjúalanyunk is, aki nem kritika, hanem elismerés hangján szólalt meg. Az új szereplőknek az oktatási rendszerrel kapcsolatos konkrét kritikái is más területeket érintenek. Igaz, hogy szóba kerültek a digitális egyenlőtlenségek is, de ennél hangsúlyosabb helyet kapott a pedagógusok anyagi megbecsültségének és a tanárihiány problémája (48.), a digitális stratégia megvalósulásának elmaradása (38. és 47.), illetve a válságkezelés közpolitikai folyamatának kritikája. (47.)

A szolidaritási akciók funkciója kapcsán kiemelték, hogy a lomha és nem hatékony állammal szemben az alulról szerveződő segítség gyorsabban és rugalmasabban tudja csillapítani a problémát²⁶ addig, amíg a kormányzati segítség a helyszínre ér. Éppen ezért arra készültek, hogy a tudásukra és a tevékenységükre csupán átmenetileg lesz szükség, bíztak benne, hogy idővel megérkezik az államtól a strukturális segítség, vagy hogy az általuk kialakított segítségi forma be tud illeszkedni az átfogó állami megoldások keretébe:

²⁶ Vö. Solnit, 2009.

„Az önkéntességnek ezen a szintjén, amikor, amikor ilyen... mondjuk azt, hogy válsághelyzet van, akkor azt kétféleképpen lehet kezelni. Példának talán ezt a legutóbbi libanoni robbanást tudom felhozni, ami Bejrútban történt. Voltak azok az önkéntesek, akik odamentek, és embereket mentettek, és nem azt kérdezték, hogy mit kell csinálni, hanem tették, amit tudtak. Mi ezek az emberek vagyunk. És aztán majd jönnek azok a szakemberek, akik elhordják a romokat, nagy gépekkel, ez az állam. Mi nem rendelkezünk olyan erőforrásokkal, hogy nagy strukturális változásokat érvényesítsünk akár a digitális oktatásban, akár úgy általában a távoktatásban. És nem is volt ez a célunk, feladatunk, és erre oda is figyeltünk, hogy bármilyen nagy ajánlást fogalmaztunk meg, azt mindig az alapján tettük, hogy mik az aktuális lehetőségek, vagy mik az aktuális... elvárások.” (48.)

Még ha személyesen állást is foglaltak a kormány problémakezelésével kapcsolatban, ezt élesen elválasztották az általuk szervezett segítő kezdeményezéstől. Többen úgy gondolják, hogy a működőképességük feltétele a tevékenységük „politikainak” tekintett vonatkozásoktól való tisztán tartása.²⁷

... szervezetileg elhatárolódunk mindenféle politikától. (...) Azért nehéz bírálni ebben a helyzetben például a politikai szereplőket, mert... ez nekik is ugyanannyira új helyzet volt, mint a civil szférának, csak ők... sokkal kevésbé agilisak, meg sokkal kevésbé flexibilisek, mert nekik sokkal több jogszabály meg előre meghatározott költségvetés, meg protokoll meg ez meg az köti a kezüket, és sokkal tovább tart, míg átmegy egy döntés. De nyilván lehetett volna sok mindent sokkal jobban kezelni.” (49.)

A politikai szereplőkkel kapcsolatos további kérdésre válaszolva a fenti interjúalany a nemzetközi összefogást és a segítség koordinációját hiányolta, és csak ezután mondta el, hogy a személyes véleménye szerint sem a tanárok, sem az intézmények nem kaptak megfelelő segítséget és iránymutatást az oktatásirányítástól. A Facebook-csoport moderátorai szakmai közösségként definiálták a csoportot, és a moderáció alapelvét tették, hogy kizárnak minden politikai és piaci tartalmat:

„...az emberek úgyis mindig politizálnak, tehát mindenkinek mindig, mindenről megvan a véleménye, pro vagy kontra, úgyhogy mi ebben a csoportban nem fogjuk engedni a politikát, és konzekvensen törölünk minden politikai természetű posztot. Mert ezt a fajta hörgést, ezt ki lehet elégíteni 1864 helyen az interneten, ez pontosan azért is szimpatikus másoknak, mert itt nem engedjük a politikát.” (47.)

Markáns különbség volt a régi és az új szereplők között, hogy az állami szerepvállalás sokkal kevésbé volt jelen viszonyulási pontként az új szereplők és segítői

²⁷ Vö. Shachar, Itamar Y. – von Essen, Johan – Hustinx, Lesley: Opening Up the “Black Box” of “Volunteering”: On Hybridization and Purification in Volunteering Research and Promotion. *Administrative Theory & Praxis*, 41, 2019/3. 253–257.

akcióik horizontján, ugyanakkor sokkal erősebben kötődtek a piaci szektorhoz. Három interjúalanyunk infokommunikációs területen dolgozik, saját definíciójuk szerint 'pro bono' végezték a segítő munkát. Többen kiemelték, hogy nagyon könnyű volt újabb partnereket behívniuk a szakmai hálójukból, és hogy a segítség hitelességének záloga volt az, hogy sem ők, sem partnereik nem a saját hasznukat keresték:

K: De akkor ez egy tudatos döntés volt a csapatotok részéről, hogy nem névvel csináljátok ezt elsősorban, hanem... mint érintett szülők?

V: Az volt, hogy... hogy nem szeretnénk volna semmilyen módon kvázi ellopni a show-t, tehát (...) nem az volt a cél, hogy kvázi a személyes brandünket erősítsük, hanem az, hogy segítsünk a közoktatáson. És ez egy ilyen peremfeltétel volt mindenki számára, aki csatlakozott hozzánk. Ha tényleg az első kutatásoknál olyan UX szakemberek jöttek segíteni, akiknek az órabérért nem tudtuk volna megfizetni, ha piaci alapon akarjuk csinálni. Kutatók jöttek meg segítettek, tehát nem volt egy pillanatig sem előttünk, hogy akár ezredmásodpercig is kommerszen gondolkodjuk. Úgyhogy ennek ez az egyik célja, másik pedig, hogy ezzel tudtuk azt elérni, hogy az összes nagy cég azonnal támogatott minket és nem kellett azon egy másodpercig sem gondolkodni, hogy ebből bárki majd profitot akarna termelni." (48.)

Az új segítő kezdeményezésekben elmosódik a piac és a nonprofit szektor közti határvonal, hibrid együttműködések²⁸ jöttek létre a két szektor között. Ebből a perspektívából nézve a hathatós segítség megszervezése, illetve az ahhoz szükséges helyi tapasztalatok összegyűjtése nemcsak a kormányzat, hanem a civil és piaci szereplők felelőssége is:

„...a válságtól függetlenül is így érzem, hogy a piaci szereplők, egyrészt a start-upok, a civil szférában meg a kisebb civil szervezetek, nekik sokkal nagyobb a mozgásterük, és sokkal kisebb szervezetek is, és többször sokkal kevesebb megkötéshez kell tartaniuk magukat, úgyhogy ők sokkal gyorsabban tudnak reagálni mindenféle helyzetre. És a politika első körben inkább iránymutatást tud adni, de... a cselekvő kéz, úgymond, azok kisebb szervezetek, és kisebb, rugalmasabb emberek lesznek, akik olyan gyorsan tudnak reagálni, amilyen tempóra szükség van." (49.)

Noha az új szereplők kiemelték, hogy nem gazdasági haszonszerzés motiválta a segítséget, mégis úgy tűnik, hogy a segítség során tanultakat, illetve a segítség keretében létrejött kapcsolatokat és szimbolikus tőkét a jövőben piaci haszonra átfordíthatónak tekintik. Jó példa erre az a vállalkozásokat segítő stratégiai tanácsadó, aki

²⁸ Shachar et al., 2019.

a járvány idején megismert oktatástechnológiai start-upoknak fejlesztési tanácsokat és induló tőkét adott:

„Rengeteg olyan oktatási start-uppal ismerkedtünk meg az elmúlt időszakban, akiknek segítünk abban, hogy ők hogyan tudják a működésüket úgy alakítani, hogy ezt a segítséget, ezt... akár... egyfelől gazdasági modellként tudják kamatoztatni. De, hát ahol látom ennek értelmét, ott általában el is vittem őket a cégünk irányába, hogy majd mi befektetünk. Ebből a szempontból volt olyan kezdeményezés, ahol azt... az volt a végkifejlet, hogy akkor támogassuk őket, és akkor mint üzleti vállalkozás próbáljanak meg helytállni.” (48.)

Összegzés

Elemzésem fókuszában az állt, hogy miként alakult át az iskolázáshoz kapcsolódó szolidaritási mező a járvány első hullámában, és hogy a régebbi és az új belépő aktorok milyen segítői motivációkról számoltak be. Arra is kíváncsi voltam, hogy a szolidaritási mező szereplői hogyan viszonyulnak az állami intézkedésekhez, és hogy a segítői narratívákban miként hozzák összefüggésbe a segítői tevékenységet a tágabb strukturális viszonyokkal és az oktatáspolitikai kontextussal. Az utóbbi kérdésnek az a feltevés állt a háttérben, hogy az alacsony társadalmi bizalommal és elégedettséggel jellemezhető alrendszerekben a kormányzati segítség késlekedésével a közösségi kapacitások válhatnak a károk csillapításának kulcsává. Ebben a kontextusban releváns az a kérdés, hogy az oktatási rendszer iránti alacsony bizalomszint összefüggésbe hozható-e a szolidaritási mezőben megjelenő motivációkkal és célokkal, és hogy a segítők mennyiben tulajdonítanak a tevékenységüknek politikai, rendszerformáló tartalmat.

Úgy tűnik, hogy önmagában az, hogy az oktatás kikerült az iskola merev, bürokratikus rendszerekkel védett falai közül, új szintekre emelte a már létező civil-intézményi együttműködések (különösen a tanodák esetében, ahol arról számoltak be, hogy a tanárok és az iskolák sokkal nyitottabbá váltak a tanodák iránt), és megnyitotta a szolidaritási mezőt és a segítség lehetőségét új szereplők számára. A tanulmány elején feltett kérdéseim mögött az az implicit elképzelés húzódott, hogy a segítő tevékenységek az állami intézkedésekhez képest szerveződnek meg és definiálják önmagukat. Ez talán igaz is atekintetben, hogy a segítő aktivitások az állami intézkedések elmaradása vagy kudarca miatt feltáruló hiányokra reagáltak, de mivel az állam nem törekedett a szükségletek felmérésére, illetve a szolidaritási kezdeményezések összefogására és összehangolására, a szolidaritási mező aktivitásai – a szükségletek felmérése, a segítők és a segítettek összekapcsolása, a segítség megszervezése, az együttműködések kialakítása – az állami válságkezeléstől lényegében függetlenül, önálló és önjáró rendszerként működtek.

Az interjúk tanúsága szerint a hátrányos helyzetű csoportokkal foglalkozó régi civil szereplők esetében kulcsfontosságú volt az oktatási rendszerrel szembeni bizalomvesztés, elégedetlenség motivációja, azonban ez már a járványt megelőző tevékenységüket is alapjaiban határozta meg. Az újonnan belépő segítők esetében ugyan a segítség formáinak kiválasztásának háttérében ott húzódott az oktatási rendszer helyzetértékelése és a rendszerszintű problémák felismerése, de ez nem kapcsolódott össze rendszerszintű megoldásokat érintő víziókkal és a strukturális viszonyok megváltoztatása iránti igénnyel. Mindkét esetben úgy látszik, hogy a szolidaritási tevékenység nem változtatta meg gyökeresen a segítők viszonyulását az állami ellátórendszerhez. A nagymúltú karitatív szervezetek képviselői tartózkodtak az ilyen típusú értékelő állásfoglalástól. Noha ez a kérdésfelvetés meghaladja jelen kutatás kereteit, fontos lenne további kutatásokat végezni arról, hogy az otthonoktatás tapasztalata hogyan alakította az oktatási rendszer iránti bizalmat és elégedettséget a magyar társadalomban.

A segítség célcsoportjait és a segítség tematikáját tekintve világosan elkülöníthető a mezőben korábban is aktív, nem egyházi civil kezdeményezések csoportja,²⁹ amely a segítő tevékenységét a hátrányos helyzetű és roma közösségekre, valamint a digitális szegénység problematikájára összpontosította. Ezek a lokalitásba béklyózott civil szervezetek korábbi mentoráló tevékenységüket az online kommunikációs csatornákhöz adaptálva folytatták, élelmiszer- és tisztítószer-adományokat gyűjtöttek, és kapcsolataikon keresztül megszervezték a digitális eszközellátást. Az online segítség még a korábbinál is egyénre szabottabb, rugalmasabb és erőforrásigényesebb volt, és megszilárdította a tanodák kapcsolatát a családokkal. Ezek a civil szervezetek a koronavírusjárvány idején az állami intézkedések által negligált problématerületeken dolgoztak, és ők fogalmazták meg leginkább rendszerszintű megoldásokat érintő víziókat. Azonban ezt a szemléletet nem a járványhelyzet hívta elő, hanem a korábbi gyakorlatukban gyökerezett. A nyilvánosságban is érdekérvényesítő és problémaartikuláló szerepkört vállaltak fel, nyílt levélben és petíció indításával szólították fel az oktatási kormányzatot arra, hogy célzottan foglalkozzon a digitális oktatásból kimaradókkal, és készítse fel az iskolákat arra, hogy a távoktatásból kimaradó gyerekek lemaradásait kezelni tudják. Rájuk a személyes narratívák szintjén a strukturális egyenlőtlenség és igazságtalanság motivációja volt jellemző. Ezeket a szereplőket a *politikai szolidaritás*³⁰ képviselőinek tekinthetjük, hiszen az elbeszélésükben a rendszerszintű állami segítségnyújtás és felelősségvállalás hiánya, az oktatási rendszer kritikája és az intézményrendszerhez kapcsolódó tevékenységük, a segítség mikéntje szervesen összekapcsolódott. Ez a segítői diszpozíció a „politika jótékonyágba való fordulásának”³¹ a jelenségével is

²⁹ A 12., 18., 19., 32., 44., 51. és 14. interjú, és ide sorolható a kiségyházi humanitárius szervezet is. (31.)

³⁰ L. Feischmidt, ebben a számban.

³¹ Feischmidt – Zakariás, (2018).

rokonítható, hiszen az interjúalanyaink többségét a strukturális egyenlőtlenségek és igazságtalanságok, valamint a társadalmi pozícióból fakadó felelősségvállalás vitte a segítség felé. Azonban a civil szervezetekben folytatott munka és a segítség tétejének elbeszélésében a segítség és a politika párhuzamossága, egymást kölcsönösen kiegészítő volta válik hangsúlyossá, és az ok-okozati érvelés elhalványul.

Az állammal szorosan együttműködő, az állami csatornákon beérkező adományok koordinációjában oroszlánrészt vállaló nagy múltú egyházi humanitárius szervezetek³² a járványhelyzetre katasztrófaként reagáltak. Számukra a legnagyobb kihívást a saját szociális intézményrendszerük menedzselése jelentette, az oktatásügy csupán a tevékenységük kis szeletét képezte. A távoktatás kihívásaival az egyházuk által fenntartott iskolák segítségével keresztül találkoztak. Emellett mindkét szervezet országos mentorálási „társkereső” oldalt indított a diákok és az önkéntes mentorok összekötésére. A vezetői narratívákban elsősorban a profeszszionális szemlélet és a morális, keresztény elköteleződés dominált, és nem formáltak véleményt az állami szociál-, egészség- vagy oktatáspolitikai felelősségről. A szervezeti missziók elbeszélésében a társadalmi attitűdformálás célja – vagyis az *átalakító szolidaritás* elképzelése³³ – fogalmazódott meg a leghangsúlyosabban, a strukturális egyenlőtlenségek pedig az egyéni felelősségek és az egyének közti szolidaritás szintjén értelmeződtek.

A digitális oktatás tartalmi-technikai segítésére vállalkozó új, egyéni kezdeményezések a rászorulókat köré tartan értelmezik, iskoláknak, tanároknak, szülőknek, diákoknak igyekeztek technikai, módszertani segítséget adni,³⁴ illetve egy esetben infrastrukturális adományokkal segítettek néhány tucat iskolát³⁵. Ebből a segített körből éppen azok maradnak ki, akiknek nincsen hozzáférésük a digitális oktatáshoz. Az újonnan belépő segítőknek fontos motiváló erőt jelentett a szakmai hozzáértésük tudata, hogy olyan, a digitális kommunikációval összefüggő speciális szak tudás birtokában vannak, amely különösképpen alkalmassá teszi őket az online tanulás nehézségeinek hatékony csillapítására. Ezekben a segítői elbeszélésekben a *hétköznapi szolidaritás*³⁶ motivációs mintázata jelenik meg. A kormány válságkezelésének kritikája kevésbé hangsúlyos, helyette viszont megjelent az, hogy a lomha és nem hatékony állammal szemben az alulról szerveződő segítség gyorsan és rugalmasan tud reagálni, amíg az állami segítségnyújtás a helyszínre nem ér. A megismert kezdeményezések közül kettő folytatta a tevékenységét az első hullámot követően is, a másik két esetben azonban a szervezők egyfajta rövid, katasztrófacsillapító projektként tekintettek a tevékenységükre, és nem hosszútávú,

³² 7. és 8. interjú

³³ L. Feischmidt, ebben a számban.

³⁴ 47, 48, 49-es interjú

³⁵ 38-as interjú

³⁶ Vö. Feischmidt, ebben a számban

mindennapi elköteleződésésként. Jellemzően a tágan értelmezett 'politika', a közéleti kérdések kizárását a szervezeti működőképesség feltételének tekintették.

A másik két szereplőtípushoz képest lényeges újdonság, hogy az újonnan belépők hibrid szerepértelmezésükkel elmoszák, és megkérdőjelezik a piac és a non-profit szektor közti elhatárolást.³⁷ Igaz, nem előzmények nélküli, mégis figyelemre méltó az a jelenség, hogy a politikától önmagukat elválasztó, piaci ethoszt hordozó szereplők léptek be az iskoláztatáshoz kapcsolható szolidaritási mezőbe. A nem egyházi civil szereplőkhöz képest az állam sokkal kevésbé van jelen az önértelmezésük horizontján, viszont lényegesen erősebb a kötődésük a piaci szektorhoz. Noha az új szereplők kiemelték, hogy nem gazdasági haszonszerzés motiválta a segítséget, mégis úgy tűnik, hogy a segítség során tanultakat, illetve a segítség örvén létrejött kapcsolatokat és szimbolikus tőkét a jövőben piaci haszonra átfordíthatónak tekintik. Mindez egybecseng a nyugat-európai szakirodalom azon megállapításával,³⁸ hogy a járvány hatására hálózatosan szerveződő, jellemzően platformalapú segítői kezdeményezéseket átítatják a neoliberális piaci hatások. Szemben a régi civil kezdeményezésekkel, az új segítő kezdeményezéseket nem járja át a politikai és társadalmi önreflexió, viszont hozzájárulhatnak a közoktatás és a piaci szféra közti határvonal – a távoktatás és a digitalizáció kapcsán amúgy is fokozódó – lebontásához.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Aslomov, Gregory: Natural Disasters and Alternative Modes of Governance: The Role of Social Networks and Crowdsourcing Platforms in Russia. In: Livingston, Steven – Walter-Drop, Gregor (eds.): *Bits and Atoms: Information and Communication Technology in Areas of Limited Statehood*. New York: Oxford University Press, 2014.
- Bartha Attila – Kopasz Mariann – Takács Judit: A populisták jobban csinálják? A koronavírus-járvány közpolitikai tanulságai: járványkezelés az európai liberális és populista demokráciákban. In: Körösesnyei András – Szabó Andrea – Böcskei, Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*, Budapest: Napvilág Kiadó, 2020. 89–108.
- Feischmidt Margit – Zakariás Ildikó: Jótékonyosság és politika. *Politikatudományi Szemle*, 2018/2. 55–83.
- Hartley, Kris – Jarvis, Darryl S. L.: Policymaking in a low-trust state: legitimacy, state capacity, and responses to COVID-19 in Hong Kong. *Policy and Society*, 39, 2020/3. 403–423.

³⁷ Shachar et al., 2019.

³⁸ Shachar, 2020.

- Jakab György: ISKOLA – járvány idején (1. rész). *Iskolakultúra*, 30, 2020/9. 64–76.
- Kopasz Mariann – Boda Zsolt: A közoktatás reformja és az oktatási rendszer iránti bizalom. *Educatio*, 2018/4. 548–564.
- Koselleck, Reinhart: *The practice of conceptual history: timing history, spacing concepts*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2002.
- Lupton, Deborah: Contextualising COVID-19: Sociocultural Perspectives on Contagion. In: Lupton, Deborah – Willis, Karen (eds): *The Coronavirus Crisis: Social Perspectives*. London: Routledge, 2021.
- Mikecz Dániel – Oross Dániel: Hol a szükség, jön a segítség?: Politikai részvétel, önkénteskedés a COVID-19-járvány idején. In: Körösenyi András – Szabó Andrea – Böcskei Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*, Budapest: Napvilág Kiadó, 2020. 185–200.
- Mitescu-Manea, Mihaela – Safta-Zecheria, Leyla – Neumann Eszter – Bodrug-Lungu, Valentina – Milenkova, Valentina – Lendzhova, Vladislava: Inequities in first education policy responses to the COVID-19 crisis: A comparative analysis in four Central and East European countries. *European Educational Research Journal*. 2021. (online first megjelenés)
- Rakopoulos, Theodoros: Solidarity Economy in Contemporary Greece. The solidarity economy in the Greek crisis: Movementality, economic democracy and social reproduction. In: Hart, Keith (ed.): *Economy for and against Democracy*. London and New York: Berghahn, 2015. 161–181.
- Rakopoulos, Theodoros: Solidarity: The egalitarian tensions of a bridge-concept. *Social Anthropology*, 24, 2016/2. 142–151.
- Shachar, Itamar Y. – von Essen, Johan – Hustinx, Lesley: Opening Up the “Black Box” of “Volunteering”: On Hybridization and Purification in Volunteering Research and Promotion. *Administrative Theory & Praxis*, 41, 2019/3. 245–265.
- Shachar, Itamar Y.: Revisiting solidarity: developing exit strategies from a post-political pandemic. *Society+Space*. July 20th 2020. (Letöltés ideje: 2020. december 27.)
- Solnit, Rebecca: *A Paradise Built in Hell: The Extraordinary Communities that Arise in Disaster*. New York: Penguin. 2009.
- Spear, Roger – Erdi, Gulcin – Parker, Marla A. – Anastasia, Maria: Innovations in citizen response to crises: volunteerism and social mobilization during COVID-19. *Interface*, 21, 2020/1. 383–391.
- Szűcs Norbert – Fejes József Balázs: *Tanodák véleménye a digitális tanrendre való áttállásról*. Taodaplatform. Munkaanyag, 2020.

MELLÉKLET

1. táblázat

Az interjúk jellemzői

No.	Szervezet	Régi/új	Fő tevékenység a járvány idején	Célcsoport	Motiváció ¹	Hatás ²
Az oktatási program a szervezet profiljának lényeges eleme						
7	egyházi humanitárius szervezet	R	intézményfenntartás, adományosztás és koordináció, szűrési program, online mentorálási program	saját fenntartású bentlakásos intézmények, szegregátumok, idősek, tanulók általában	1, 2	1, 2, 3
8	egyházi humanitárius szervezet	R	adományosztás és koordináció, maszk és arcpajzs gyártás, online mentorálási program	saját fenntartású szociális intézmények illetve állami egészségügy, tanulók általában	1, 2, 6	1, 2, 3
12	civil szervezet	R	tanoda, érdekvégyesítés	hátrányos helyzetű gyerekek	2, 3	1, 4, 5
18	civil szervezet kampánya (ld. 4-es interjú)	R	digitális eszközellátás	roma gyerekek	3, 4	1, 4, 5
19	civil szervezet	R	tanoda	roma gyerekek	2, 6	1, 3, 5
31	egyházi humanitárius szervezet	R	adományozás, digitális eszközellátás	hátrányos helyzetű közösségek	1	1, 2
32	civil szervezet	R	tanoda	roma gyerekek	2, 6	1, 2
38	–	Ú	digitális eszközellátás	iskolák	2, 4	1, 5
44	civil szervezet	R	tanoda	roma gyerekek	3, 4, 6	1, 3
47	–	Ú	technikai és módszertani segítség a digitális oktatáshoz	tanárok, szülők	2, 6, 7	1, 4, 5
48	–	Ú	technikai és módszertani segítség a digitális oktatáshoz	iskolák	2, 4, 6	1, 4, 5
49	–	Ú	technikai és módszertani segítség a digitális oktatáshoz	tanárok, diákok, szülők	1, 2, 6	1, 2, 5
51	civil szervezet	R	tanoda	roma gyerekek	1, 3, 6	1, 2, 3, 5

No.	Szervezet	Régi/új	Fő tevékenység a járvány idején	Célcsoport	Motiváció ¹	Hatás ²
-----	-----------	---------	---------------------------------	------------	------------------------	--------------------

A szervezet elsődleges tevékenységi köre nem kapcsolódik a közoktatáshoz

4	civil szervezet	R	adománygyűjtő kampány	szegregátumok, kistelepülések	2, 3, 6	1, 2, 4, 5
14	civil szervezet	R	közösségfejlesztés, tanoda	roma gyerekek	1, 2, 4, 6	2, 3, 4, 5
35	civil szervezet	R	adományozás, online mentorálás	hátrányos helyzetű gyerekek	1, 3, 4	1, 2, 5

- 1 Egyéni motivációs narratívák: (1) Morális, általános értékvezérelt; (2) Professzionális motiváció például orvosként, tanárként, szociális munkásként segít; (3) Strukturális egyenlőtlenség, igazságtalanság motiválja; (4) Társadalmi pozícióból fakadó felelősségvállalás; (5) Élettörténeti érintettség a járvány kapcsán (rászorulóként való azonosulás); (6) Élettörténeti érintettség általánosabb értelemben; (7) Egyéb, egyik sem.
- 2 A segítség elképzelt társadalmi hatása: (1) A probléma enyhítése vagy gyakorlati megoldása a cél (például maszkot az egészségügy dolgozóinak); (2) Célja társadalmi változást elérni az attitűdök szintjén; (3) Célja társadalmi változást elérni mások cselekvésén keresztül szintjén, önkénteseken keresztül); (4) Társadalmi változást akar elérni intézményekre (civilék, önkormányzatok stb.) vagy a struktúrára való hatással; (5) Az állam, kormány problémakezelésével kapcsolatos állásfoglalás (akár tettek, akár az elbeszélés szintjén (például oktatásban, egészségügyben).